

STANE GRANDA

Država brez duše?

Slovensko osamosvojitve smo sprejeli kot uresničitev večstoletnih sanj. V njej smo videli zaključek naporov za nemoteno, predvsem pa neogroženo oblikovanje samostojne slovenske kulture na osnovi slovenskega jezika. Končalo naj bi se naše bivanje na osnovi naravnega prava, ko smo z zagovorom pravice do življenja, ki ga ima vsak narod in njegova kultura, prešli na zgodovinsko pravo, katerega temelj sta nacionalna država in njen pravni red. Seveda pa to poenostavljenje, ki ga nekateri utemeljujejo z zelo šibko in srednje Evrope nevredno trditvijo, da smo šele s tem postali nacija, ne pomeni odrekanja naravnemu pravu, ki nam zagotavlja pravico do zagovarjanja pravic slovenskih manjšin v sosednjih državah.

POLITIČNI IN DRUŽBENI OKVIR SLOVENSKE OSAMOSVOJITVE

To površno in neambiciozno, predvsem pa globinsko premalo dojeto sprejemanje največjega dosežka v slovenski zgodovini je imelo že ob samem začetku kali težav, s katerimi se dokaj neuspešno še danes soočamo. Kot prvo bi omenili podcenjevanje mednarodnih okoliščin, svetovnega zloma komunizma in zmago demokracije. Ko skušamo to veliko pomanjkljivost v dojemanju veličine in mednarodnih razsežnostih slovenske osamosvojitve razložiti, se tolažimo, da je s pridobitvijo samostojne države v resnici bilo veliko doseženega. To opravičuje politično naivnost in nerazgledanost za tiste vroči dnevi, ne pa za prihodnost države. Ko danes

gledamo nazaj, vidimo lastne pomanjkljivosti. Te nas veliko stanejo in zaradi njih bo očitno še naše naslednike bolela glava.

Dejstvo je, da je slovenska samostojna država nastala zaradi zmage demokracije nad komunizmom, ne pa spoznanja sveta o tisočletnih slovenskih sanjah in naprežanjih ter njegovih naravnih pravicah. Dosežki slovenske kulture nam niso škodili, niso pa bili odločilni. Svet nas v resnici ni poznal. K sreči smo imeli v tistih časih skupino ljudi z idejnim voditeljem dr. Jožetom Pučnikom, ki je vztrajal v tistem, kar smo dejansko mnogi želeli in sanjali. Imel je dokaj močno podporo v slovenski javnosti, zlasti kulturni, doma, v zamejstvu in zdomstvu, pa tudi nemalo nasprotnikov. Predvsem doma. Ti slovenske osamosvojitve ne bi nikoli dovolili. Njim

je bila komunistična Jugoslavija končni in nespremenljivi cilj zgodovinskega razvoja. Poskušali so z asimetrično federacijo, konfederacijo in podobnimi nebuloznimi idejami v stilu filozofije samoupravnega socializma. Nič jim ni uspelo. Komunizem se je rušil, skočili so na voz obnove evropske demokracije (Evropa zdaj!), prilagajali svoje poimenovanje, postali veliki osamosvojitelji in za protiuslugo zahtevali opustitev revanšizma. Seveda so slednje zahtevali predvsem kot odpustek za svoje komunistične ideološke zablode, dobili pa še za zločine, ki nikoli ne zastarajo. Ne samo, da ni bilo nikakršne lustracije, ampak je bila v kali zatrta vrednost in pomen pravne države. Vsaj delno bi lustracija morala biti. Ne za ideološke opredelitve, ampak zločine v njenem imenu. Samo droben primer. Še vedno imamo narodne heroje, ki so bili patološki morilci idejnih nasprotnikov.

O tem, da smo si po II. svetovni vojni mnogi Slovenci želeli lastno državo, ni dvoma. Res pa je, da bo obstoj takih pogledov najlažje ugotoviti med slovensko politično emigracijo, tudi med zdomstvom in nekaterimi manjšinci, zlasti na Koroškem, težje pa v jugoslovanskem delu Slovenije, kjer so bili taki pogledi na vrhu seznamov političnih zločinov. Prav to je imelo in še ima zelo dolgoročne posledice. Za slovensko samostojno državo praktično ni bilo narejenih predhodnih študij o družbenih in gospodarskih vprašanjih želene samostojne države, ni bilo diskusije oziroma poglobljene ga soočenje mnenj. Ko se je slovenska država uresničila, smo imeli zanjo pripravljeno le ime. Vse ostalo pa je bilo prepuščeno negotovi prihodnosti in neskončnemu romantičnemu optimizmu.

Slovenski komunisti so med II. svetovno vojno tako med političnimi nasprotniki kot znotraj lastnih vrst sistematično odstranjevali, večinoma pobili, dejanske ali možne nasprotnike svoje totalitarne oblasti. V tem pogledu so bili doslednejši kot okupatorji, ki so hoteli izničiti slovenski narod. Ob koncu vojne in tednih neposredno po njej je bila akcija dokončana v obsegu, ki je bil 2-3-krat

večji kot famozna v zadnjih letih vojne izdelana Mačkova kartoteka komunistom nevarnih oseb, ki jih je treba po vojni pobiti. Zlasti je bilo to dosledno izvedeno v nekdanji italijanski Ljubljanski pokrajini, manj na Štajerskem in v Prekmurju, najmanj v "rapalski" Primorski, kjer je pustil fašizem take posledice, da so Primorci čutili komuniste-internacionaliste kot nacionalne osvoboditelje. Človeški primanjkljaj, ki sta ga nam povzročila notranja in zunanja okupacija, ni bil nikoli nadomeščen. Zaradi pobojev ni niti mogel biti. Tudi ideološki in politični teror je mnogim zlomil "hrbtenice" ali pa so se enostavno uklonili. Nikomur tega ne gre očitati, toda ob slovenski osamosvojitvi enostavno nismo imeli ustreznih kadrov, ki bi prevzeli nove položaje v družbi. Velika večina nas je bila tako ali drugače "kontaminirana". Nekateri evropski narodi kot Poljaki, Čehi, celo Hrvati so bili v tem pogledu na boljšem. Mnogi so bili sicer prepričani, da so veliki politični talenti, toda njihovo znanje se je običajno končalo z nošenjem metuljčka kot protiuteži "komunistični" kravati, ki s tem nima zveze. Najbolj je bilo to čutiti na pravnem področju. Pravo je ob slovenski osamosvojitvi bilo premalo prisotno, vplivno in dejavno. Že dejstvo, da so bili pri ustavi "glavni" pisatelji, pove dovolj. Treba bi bilo razveljaviti nekdanjo komunistično zakonodajo ali pa ji dati omejeno veljavnost. K sreči se je za nekaj ključnih mest dejansko našlo nekaj izjemnih oseb, ki so potem z dr. Jožetom Pučnikom izpeljale osamosvojitve, toda na nižjih ravneh se je bilo treba nasloniti na "nekdanje kadre". To je še toliko bolj pogojevala vojna z JLA. Takrat bi morali v domovino povabiti nekatere strokovnjake, naše izseljence in zdomce. Zanimivo je, kako so na to reagirali "nekdanji", ki so jim očitali nepoznavanje naše "družbene stvarnosti", odtujenost slovenstvu. Slovenijo je zajel val nestrpnosti proti rojakom, ki so se zaradi komunizma ali v iskanju boljšega kosa kruha umaknili v inozemstvo. Začela se je nekakšna tiha restavracija nekdanjega komunizma, ki še danes poteka tiho in temeljito, čeprav

pod drugim imenom in drugačnimi simboli. Čeprav ne bo zmagal, to tudi ni njegov cilj, pa vendar omogoča na eni strani vračanje "starih sil", zlasti pa njihovo pomoč pri privatiziranju ali bolje tajkunizaciji slovenskega gospodarstva. Ta se je začela z Primexom in Smeltom, ne Jankovičem, ki je v tem poslu najbolj zaslovel in ostal praktično nedotaknjen. Ideološko ozadje slovenske privatizacije je naravnost neverjetno. Nekdanji so namreč prepričani, da imajo do lastninjenja nekdanje družbene lastnine nedotakljivo pravico, ker so to sami ustvarili v času komunizma. Nekdanja "družbena" lastnina je lahko le v lasti komunistov. Pri tem so se nemalo angažirali tudi nekdanji pripadniki SDV, ki še vedno tvorijo politično in ekonomsko hrbtenico nekdanjih sil. So slovenska "nacionalna garda", ki se skriva za branjenjem resnične narave nacionalnega plenilnega interesa.

Slovenska poosamosvojitvena Slovenija zanemarja kadrovske problematiko. Nekdanja Dolančeva Visoka politična šola, mnogi so ob osamosvojitvi pričakovali njeno razpustitev, je slovensko osamosvojitve preživela le z nekaterimi kozmetičnimi popravki. V osnovi je ostala nespremenjena. Še več! Svoje pozicije v bistvu krepí na račun pravne, ekonomske in filozofske fakultete. Njeni študentje kot vplivni novinarji v medijih, poznajo kot strokovnjake le njene profesorje in ti sedaj slovenski javnosti komentirajo vse družbeno bitje in življenje, tako slovensko kot mednarodno. Spoznanje, da je politika obrt, večšina, ki zahteva ne samo politična znanja, ampak tudi marsikaj drugega, zlasti duševno okretost, pri Slovencih še ni prevladalo. Slovenske stranke, ki izvirajo iz osamosvojitve, ne izrabljajo svojih mednarodnih povezav in ne šolajo svojih mladih kadrov. Mednarodno politično izobraževanje bi bilo najhitrejša in najcenejša pot resnične slovenske tranzicije v demokratično državo. Kako povsem drugače so zreli podmladki strank komunistične provenience, ki hodijo po svetu in se šolajo pri strankah oziroma njihovih organizacijah, ki so v svojem temelju antikomunistične in

demokratične. Dvomim, da bodo slovenski obiskovalci teh tečajev in "delavnic" spoznali demokracijo kot vrednoto. Jo namreč prezirajo in razumejo predvsem kot vir takega ali drugečnega okoriščanja ter tehniko prevzemanja oblasti.

Za demokracijo je značilno večstrankarstvo. Tega v samostojni Sloveniji imamo. Seveda so velike razlike med strankami, ki so izšle iz nekdanje komunistične partije in njenih satelitov, in onimi demokratičnega, osamosvojitvenega porekla. Nekdanje imajo baze podatkov, infrastrukturo, premoženje, o kateri lahko "pomladne" le sanjajo. Izjemno pomembna je v tem okviru Zveza borcev, ki je v veliki meri ohranila nedotaknjeno strukturo, predvsem pa na stotine brezplačnih aktivistov, ki se z vsem žarom borijo za ohranjanje svojih nemajhnih privilegijev. Prav ti privlačijo številni po II. svetovni vojni rojeni podmladek, ki dosega že polovico ali več članstva.

Pomladne stranke so se večinoma lotile politike zelo okorno. Zlasti to velja za one, ki so hotele veljati za izrazito desne. Novih obrazcev politične kulture in političnega obnašanja niso bile sposobne vzpostaviti. Mnogim novim "voditeljem" so bili vzor nekdanji vodilni "tovariši". V mislih imam predvsem precejšnjo odtujenost od volilne baze, ki so jo bili številni pripravljani obiskati zgolj pred volitvami. SLS je hotela nadomestiti nekdanjo predvojno SLS, pa so jo mnogi razumeli kot izrazito kmečko interesno stranko, in tako so se vanjo nagnetli ljudje, v katerih so videli ustanovitelji prvotne SLS smrtne sovražnike. O ideologiji stare SLS, krščanskem socializmu ali socialni nimajo pojma. Mnogi še niso slišali ne Šušteršiča, ne Kreka, ne Korošca. O sedanji SLS glede na duhovno dediščino velike predhodnice ne kaže izgubljati besed.

Drugi derivat nekdanje predvojne SLS, Peterletova "SKD", tudi ni znala ustvariti politične in idejne kontinuitete. Na eni strani so se otreli klerikalizma in kocbekovščine, niso pa našli nove lastne smeri. Z nenačelno koalicijo z Drnovškom, ravnanjem ob Depali

vasi ... je stranka izgubila kompas. Imela je najboljši podmladek po osamosvojitvi, vendar se mu je odpovedala v korist povprečnih stremuhov. Stranko preveč zaposluje revolucija, zgodbina, premalo energije je namenjala lastnemu očiščenju in pomlajenju ter predvsem prihodnosti. Novega vina ne gre točiti v stare mehove! Ključen je socialni program. Krščanska stranka je socialna ali je ni. Njena naslednica NSI se izjemno simpatično trudi. Verjamemo, da se ji bo uspelo vrniti v parlament. Njena največja ovira je v tem, da navzven ne more vzpostaviti fizične kontinuitete s slovensko osamosvojitvijo.

Za obe "desni" stranki velja, da sta skoraj povsem izpod vpliva Katoliške cerkve. To je izjemno dobro, saj ima Cerkev, tudi zaradi preteklosti, predvsem pa sedanjosti in prihodnosti, ogromno dela sama s seboj. Posledice velikih sprememb v slovenski družbi so namreč na pastoralnem področju, ki je temeljna naloga Cerkve, izjemno zahtevne in težke. Nekdanje podeželske baze praktično ni več. Kljub vsemu pa v idejnem pogledu teh navezav ne bi smeli tako zanikati, kot se v številnih primerih dogaja. Manj kot sporna moralna dejanja nekaterih "voditeljev" moti odsotnost trdnih in brezkompromisnih stališč do kraje in podobnih negativnih pojavov in premalo trdnega zavzemanja do drugih tipičnih slovenskih in krščanskih vrednot. Najbolj moteča je odsotnost krščanskosocialne ideje, ki daje socialni pravičnosti, ne karitativni dejavnosti, najvišjo veljavo.

Nobena od zgoraj omenjenih strank ne zna niti slučajno obnoviti značilnosti svoje nekdanje predhodnice. Ta je namreč pritegnila ogromno delavstva, predelavci pa so bili v levih strankah. Tudi humanistične in družboslovne inteligence ji primanjkuje. Premalo je še posluha za razprave o aktualnih družbenih vprašanjih. To, ne pa boj za oblast, bi moralo biti v središču pozornosti. Jasna teoretična stališča, vztrajanje pri njih in sledenje v dejanjih bi pripeljalo tako novo članstvo kot funkcionarje in seveda glasove. Na račun slavne preteklosti teh ni mogoče dobiti.

Ne moreš za nekoga glasovati zgolj zaradi slavne preteklosti, sedanjost in prihodnost pa sta premalo zastopani. Verska pripadnost pri Slovencih ni argument za politično opredeljevanje.

Tretja pomladna stranka s krščanskim pridihom, čeprav tega ne izpostavlja, je največja opozicijska SDS. Ima zanimivo predzgodovino. Njeno preoblikovanje iz socialdemokratske v neko novo liberalno-konzervativno kombinacijo bi zaslužilo samostojno študijo. Je v bistvu novum v slovenski politični zgodovini. Spogleduje se s slovensko politično preteklostjo od demokratske levice do demokratične desnice. Čeprav je formalno najbolj laična, jo verjetno, vsaj intimno, podpira največ duhovnikov. Ne zaradi verskih simpatij, ampak predvidljivosti stališč in načelnosti, vsaj v ključnih stvareh. Njeno članstvo je v ideološkem pogledu zelo pisano. Druži ga antitotalitarizem, privrženost demokraciji in osamosvojitvi. Prav zato je najbolj na udaru nekdanjih sil in žrtev njihove "specialne vojne", kot bi rekli v nekdanji JLA. Depala vas, afera patria so samo najbolj znani primeri. Temelj te vojne so v resnici osebne diskvalifikacije, ki so se začele že ob predsedniškem dvoboju Pučnik-Kučan, ko so prvemu očitali revanšistične oči in podobne, vendar politično učinkovite neumnosti za politično neosveščeno volilno telo.

Težava vseh demokratičnih pomladnih strank izvira iz dejstva, da v Sloveniji ni jasno, kdo je dejansko levi in desni. En kriterij je odnos do vere. Osebo mislim, da je pomembnejši do kapitala. Po tem so stranke današnjega vladnega trojčka najbolj desne stranke, kar v bistvu tudi so. So stranke brezobzirnega kapitala, ki mu je najbližja južnoameriška, azijska in afriška oligarhija. Njihov odnos do sociale in demokracije to potrjuje. Stranke slovenske demokratične pomladi bi morale kazati manj razumevanja oziroma posluha za slovenski kapital, predvsem pa opustiti misel, da bi ga politično pridobili. Kapital je nenačelen, oportunističen in bo s strankami simpatiziral, če se jih bo bal.

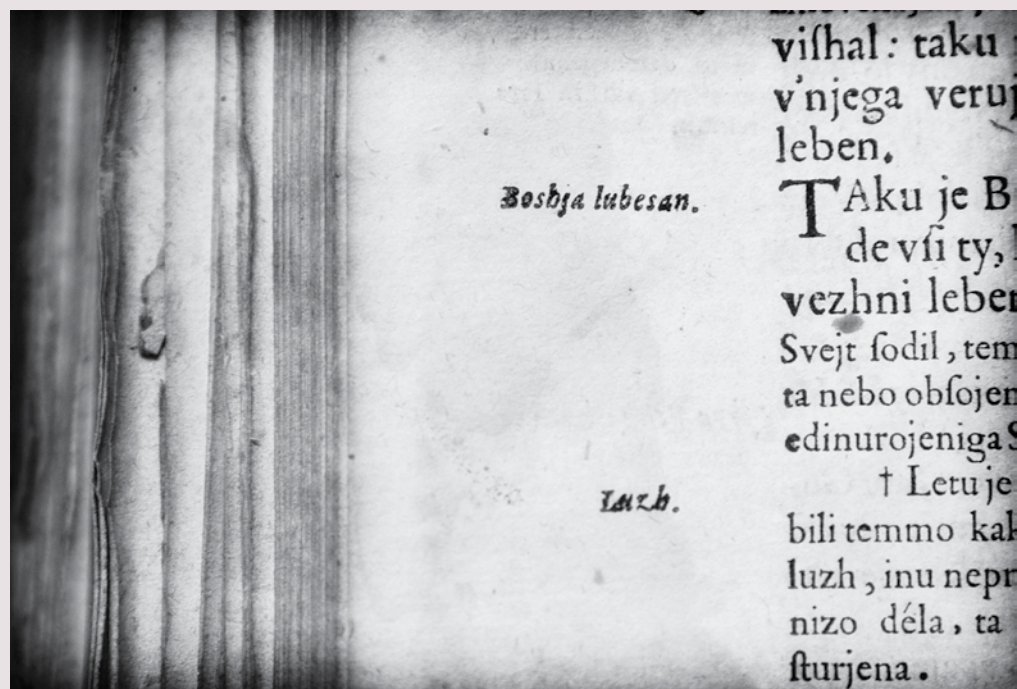
Ideološka sorodnost, kolikor jo je še, mislim na Pavčkov imperij, je manj pomembna. Pomladne stranke bi morale tiste stranke, ki izvirajo iz nekdanje partije in njenih satelitov, zaradi povezav s kapitalom, pogledjmo samo njihovo duhovno centralo Forum 21, povsod in na vsakem koraku označevati kot desne v najslabšem smislu besede. Neprestano bi morale poudarjati njihovo duhovno sorodstvo s totalitarizmi, ne pa, da se dogaja ravno obratno. To je za številne mlade problem. Preveč jih je vzgojenih v veri, da je levo lepo in moderno. Ne glede na vse je dejstvo, da je vse, kar sledi preje omenjenemu Forumu 21, nekaj najbolj konzervativnega v slovenski zgodovini, organizacija, ki sloni na kultu slavljenja revolucionarnih ubojev in kapitala. Tragika

demokratske Evrope je, da omogoča obstoj takih povezav totalitarizma in kapitala, in hkrati opomin, da ji ne kaže naivno zaupati.

Posebne vrstice je treba nameniti slovenski Katoliški cerkvi in njenim pripadnikom: duhovnikom in vernikom. Dejstvo je, da je bila v času komunizma najbolj na udaru. Proti njej je komunistična partija organizirala posebne oddelke znotraj nekdanje tajne policije, ki jih je vodil zadnja desetletja, kakšen slučaj, glavni svetovalec nekdanjega predsednika Slovenije Milana Kučana. Proti njej so bila dovoljena vsa sredstva in teh se je tudi v veliki meri posluževala. Je ranjena, še bolj pa načrtno očrnjena v očeh javnosti. Tudi proti njej se izvaja specialna vojna, za kar pa nosi tudi sam del krivde. Ostaja še vedno glavna tarča

"Letu je pak ta Sodba, ker je Luzh prifhla na Svejt, inu zhloveki so vezh lubibili temmo kakòr luzh, sakaj nyh della fo bila huda" (Jn 3,19).

Jurij Dalmatin: Biblija. Hrani Nadškofijski arhiv Maribor. Foto: Samo Skralovnik

borbenega ateizma, ki je v Sloveniji že desetletja navzoč in v enem osrednjih ljubljanskih časnikov tudi usmerjan. To je razvidno zlasti v politiki objavljanja pisem bralcev in nekaterih intervjujev. Politične ambicije Cerkve niso razvidne. Nedvomno bi si rada povrnila pozicije na intelektualnem področju, zlasti šolskem in to nedvomno zasluži. Žal je kadrovsko dokaj šibka in to se izraža tudi na drugih, za uspešno uveljavljanje pomembnih področjih. Zelo ji škodijo tudi neuspele poteze ne ekonomskem področju, še toliko bolj, ker so se tu uveljavljali duhovniki, ki jim je to v nasprotju s temeljnim poslanstvom.

Posebno zaskrbljujoč je odnos slovenske politične pomladne opcije do civilnih gibanj. Tipično je, da so celo veteransko organizacijo iz leta 1991 prevzeli ljudje, ki slovenske osamosvojitve ne le ne razumejo, ampak pojejo slavo njeni temeljni nasprotnici oziroma napadalcem na slovensko samostojnost. Še bolj kot ta, jih moti demokratična narava slovenske družbe. Nekdanje komunistične politične sile so se sistematično in načrtno, vendar legalno polastile številnih organizacij in društev od Rdečega križa naprej, preko katerih ustvarjajo javno mnenje.

Pomladne stranke nimajo razumevanja za sindikalno gibanje. Pokojni Tomšič je bil v tem pogledu preveč osamljen. Sindikati so v veliki meri ostali nedotaknjeni in s sindikalnimi klobasami vežejo nase še veliko članstva. Kot so pokazali nedavni politični dogodki, so sindikati še velika politična sila. Podcenjevanje socialnega vprašanja, ta je ključni vzrok njihove moči, se zelo maščuje. Ne ideologija, sociala, družbena pravičnost in pravna država (kolektivne pogodbe!!!) so ključni momenti pri političnem opredeljevanju Slovencev. Niso slučajno najstarejše slovenske tiskane besede iz leta 1515 opozorile na "staro pravdo". Tudi Valvasor je opozarjal na to slovensko značilnost. Ne je podcenjevati. To pelje v politični samomor.

Svojevrstno politično realnost v dvajsetem letu obstoja samostojne slovenske države pomeni predsednik Republike Slovenije.

Prezira in sovraži opozicijo, ki je temelj demokratične strukture države. Prezira in ponižuje katoličane, pripadnike najštevilčnejše verske skupnosti v Sloveniji, nedvomno pa največjo žrtev nekdanjega totalitarnega režima. Ne samo to, da znova uvaja drugorzredne državljane, ampak naravnost zahteva odstranitev "osamosvojitvene navlake". Pod to razume tiste posameznike, ki imajo za uresničitev največjega dosežka v slovenski zgodovini ključne zasluge. V tem pogledu sta oba dosedanja predsednika države glede na njegova stališča in delovanje otroški vrtec.

V ta politični okvirni pogled, ki ne more biti sistematičen in popoln, sodijo nedvomno tudi temeljne gospodarske strukture. Prav na tem področju najbolj pogrešamo temeljne študije o možnostih in ciljih prihodnjega gospodarskega razvoja samostojne Republike Slovenije. Gledano v celoti je Slovenija razmeroma dobro preživela tranzicijo iz komunizma v kapitalizem. Čeprav je bilo veliko žrtev, večina verjetno nepotrebnih, vendar načrtnih, zlasti zaradi potreb mazanja veličine slovenske osamosvojitve, bi se mnogim lahko izognili. Nekaterih privatizacij namreč ni moč razumeti zgolj kot takih, saj je pri njih preveč prisoten politični motiv. Vsem nekdanjim tovarnam ni bilo treba propasti. Zavedati se moramo, da se je Slovenija v preteklosti prepočasi in premalo odločno prilagajala novim gospodarskim razmeram. Zato so že pred slovensko osamosvojitvijo začeli ugašati veliki gospodarski komunistični monstri kot Litostroj, Tam, Iskra in številni nekdanji velikani socialistične državne ekonomije. Imeli so politična vodstva, vendar dobre in skrbne delavce. Banke in mednarodno trgovino je kontrolirala nekdanja UDBA. Bolj kot propadanje zastarelih industrij nas mora skrbeti odsotnost novih, modernejših in zahtevnejših ter predvsem donosnejših. Vzrok je na eni strani v pomanjkanju domačega kapitala in zapiranju tukajšnjega gospodarskega prostora pred tujim, razen če ni ravbarski. Za tega je bilo v Sloveniji neverjetno veliko razumevanja in možnosti, ne pa za tistega,

ki bi postavil nove standarde obnašanja in predvsem poslovanja. Modernizacija gospodarstva in povečano zaposlovanje ostajata do nadaljnjega velik problem. Ne samo finančni in organizacijski, predvsem konceptualni. Zmotno je prepričanje, da Slovenija gospodarsko šepa, ker ima drago delovno silo. Problem je v slabih menedžerjih, ki pa imajo plače nad primerljivim evropskim povprečjem. Imamo drage in nesposobne direktorje, ne delavcev. Vsa čast izjemam, kot so Jože Colarič in podobni.

Slovensko kmetijstvo je v zadnjih letih doživelo temeljito preobrazbo. Kmeta, ki je bil stoletja stebler slovenskega naroda in slovenske družbe, praktično ni več. Podeželje je naseljeno, marsikje poseljenost celo narašča, vendar postajajo vasi spalna naselja s pridihom vikendaštva.

Marsikje se je razvil turizem, zlasti zdraviliški, ki očitno postaja primerjalna prednost Slovenije. Geotermalna energija bi rešila marsikatero slovensko energetska stisko.

Največji slovenski poosamosvojitveni gospodarski projekt, dokončanje modernega cestnega križa, nujno kliče po dopolnitvi s tako imenovano tretjo razvojno osjo, ki bo povezala Koroško z Jadranom in seveda drugi tir železniške proge za potrebe koprškega pristanišča. Ti dve veliki gradnji bi lahko postali vsebina novega razvojnega cikla slovenskega gospodarskega razvoja. Tudi gradnja zasavske verige in drugih hidroelektrarn je v tem pogledu pomembna.

Izjemno razveseljav pojav so številne nove univerze in samostojne visoke šole. Te razbijajo na eni strani monopol starih inštitucij, na drugi strani pa dajejo možnosti uveljavljanja novih, povečini v tujini šolanih mladih strokovnjakov. Ljubljanska univerza bo ostala največja in osrednja, vendar prinaša konkurenca prav njej največjo korist. Žal mnogi na njej tega ne uvidijo.

Najslabše je v osnovnem in srednjem šolstvu. Ne toliko v smislu zapiranja pred novim znanjem kot v učnem kadru, ki je v veliki meri trdnjava političnega konzervativizma.

Za mnoge volilne rezultate, ki so v nasprotju s cilji slovenske politične pomladi, imajo prav te javne inštitucije, ki bi morale biti ideološko in politično najbolj nevtralne, v resnici največ zaslug. Poglejmo samo, kako se v zadnjem času prav preko njih vrača v slovensko družbo komunistični totalitarizem.

DOJEMANJE OSAMOSVOJITVE

Zaradi pritiskov srbskega nacionalizma, v bistvu je šlo za jugoslovansko politiko komunistične partije, ki je slovenska ni uspela uveljaviti, je bila osamosvojitve sprejeta lažje, kot so mnogi pričakovali. Kljub temu ne gre pozabiti, da je nekajkrat visela na nitki. Ne toliko zaradi moči njenih nasprotnikov, kot nerodnosti in neznanja njenih zagovornikov. Preveč je bilo kompromisarstva, naivne želje, da je treba nasprotnikom kar v največji meri popustiti, da se bodo lažje premislili opustiti stare nazore. Ti tega niso razumeli kot roko pomoči in sprave, ampak politično šibkost nove države, predvsem pa naivnost in neznanje njenih politikov. Niso se vselej motili!

Če bi Slovenija kot samostojna država ostala komunistična in bi slonela na partizanstvu kot ideologiji, vrste težav ne bi bilo. Mnogi pa so uvajanje večstrankarskega sistema, zlasti pojav "desnih" strank, dojeli kot restavracijo predvojne Jugoslavije in celo zmago med in po vojni poraženih in pobitih protirevolucionarnih sil. Po začetnem vreščanju in očitkih revanšizma, oboje je izviralo iz upravičenega strahu, so začeli poudarjati nasprotovanje "rekatolicizaciji" slovenske družbe in boju proti nekdanji "kolaboraciji". Še danes mi odmevajo v ušesih pogosto slišane trditve, da se v Sloveniji dogaja kar se, mišljena je bila demokratizacija, zato, ker je bilo po vojni premalo pobitih. To so mi govorili celo ljudje, rojeni okoli 1960. leta. Ta gesla so ostala trajna vsebina političnega boja proti pomladnikom in jih slišimo še danes. Prav zato tudi ni in, kot kaže, tudi ne bo sprave. Nekateri, pa ne samo komedijanti, bi bili ponovno sposobni polniti opuščene

rudniške jaške. Ta nevarnost je podcenjena, čeprav jo je že "drogorazredno vprašanje" jasno nakazalo. Potrjuje jo tudi odnos do raziskovanja povojnih množičnih prikritih grobišč. Srebrenica ni srbski zločin, ampak tistih jugokomunističnih sil, za katere smo domnavali, da so bile z razpadom Jugoslavije sesute. Tehnologija pobijanja in prikrivanje zločina, tudi nesposobnost soočenja z njim, preveč spominja na rov sv. Barbare v Sloveniji in dogajanje okrog njega.

Drugi očitok slovenski osamosvojitvi je razmah slovenske nacionalizma. Slednji ni bil nikoli deležen temeljite študije in analize, ampak so za njegovo ocenjevanje, zlasti pa strašenje z njim, prinesli iz tujih sredin. Tragično je to, da z njim strašijo predvsem male narode, ne pa tiste, ki so jih v imenu višje kulture in "enotnosti" države stoletja zatirali. Vsebina teh očitkov je zelo enostavna: zvestoba narodu, njegovemu jeziku in kulturi je nacionalizem. Zanimivo je dejstvo, da borci proti slovenskemu nacionalizmu niso nikoli našli kritične besede za nekdanjo jugoslovansko unifikacijo. Niso niti sposobni uvideti, kako je Kardelj, ki mu nekateri kolegi pripisuje velik posluš za slovenstvo, načrtno naseljeval v obmejna slovenska mesta (Koper, Nova Gorica, Jesenice, Maribor, Brežice, Kočevje) Neslovence in tako pripravljaj temelje za jugoslovanski delavski razred, ki naj nasledi nekdanje narode in nekdanjo kulturo. Ne zanikam slovenskega šovinizma, čeprav je strašenje z njim pretirano in ima izrazito ideološko vsebino. Slovenci smo ves čas življenja v jugovzhodnem alpskem prostoru živeli z nerojaki. Iz zgodovine niso znani pogromi proti njim. Največ sovražstva in prezira so bili deležni rojaki, ki so se odpovedali lastnemu jeziku, kulturi in narodu, ne tujci! Res pa je, da Slovenec upravičeno pričakuje in zahteva, da bo v slovenskem okolju njegov jezik upoštevan in spoštovan. To je pravzaprav bistvo vse slovenske zgodovine. Tudi nacionalizma, če ne more brez te zmerljivke. Primorski slovenski antifašizem nima korenin v posebnem spoštovanju do

politične demokracije, ampak v zatiranju slovenskega jezika in kulture, v njegovem etnocidu! Ta del antislovenskih prizadevanj je nedavno doživel svoj vrh v zlorabljanju izbrisanih. Niso problem tisti, ki jim je bila dejansko storjena krivica, sam sem pomagal s svojimi zvezami nekaterim izbrisanim, ampak oni, ki so se iz slovenske osamosvojitve norčevali, jo poniževali, ji nasprotovali in katerih zaščitni znak je nekdanji jugogeneral Aksentijević.

Drugo skupino prizadevanj, ki so nasprotna slovenskim nacionalnim ciljem, predstavljajo oni, ki zagovarjajo "multi-kulti" kulturo. Njihov osnovni cilj je pretrgati zveze s tradicionalno slovensko kulturo in čimprejšnjo zamenjavo slovenskega z angleškim jezikom. Razmeroma veliko jih je v znanosti in zabavni industriji. Predvsem v vrstah tistih, ki svoj poklicni ali "umetniški" neuspeh povezujejo s slovenskim jezikom. Ob tem velja opozoriti na dve stvari. Čiste nacionalne kulture pravzaprav ni, saj noben narod ne živi izolirano od svojih sosedov. Koliko smo samo Slovenci prejeli od svojih predсловanskih prednikov? Krščanstvo, glasbo, imena rek, hribov, krajev ... Koliko so nam dali naši neslovenski sosedje? Pravzaprav pri zagovornikih "multi-kulti" kulture sploh ne gre za večkulturnost, ampak prevlado anglosaške v ameriški varianti. Motijo jih namreč vse nacionalne kulture. Izjema so le modne, kot sedaj jugoslovanski turbofolk, zato množično romajo v Gučo, in podobno.

Zadnja oblika te "multi-kulti" kulture je zavzemanje za "urbano kulturo". Ljubljanski župan ji je v Ljubljani podelil eno imenitnih lokacij, kar lepo kaže njegov odnos do slovenske. "Urbana kultura" v resnici ni kultura mest, oziroma urbanih naselij, ta je kot praviloma visoka kultura njen največji, celo smrtni sovražnik. "Urbana kultura" je kultura industrijskih predmestij, izraz socialnih in gospodarskih stisk tamkajšnjega prebivalstva, ki mu kapitalistični družbeni sistem onemogoča, da bi se seznanil z resnično kulturo in v njej uresničil svoje, pogosto nesporne talente.

"Urbana kultura" v slovenskem primeru je oblika izrinjanja tradicionalne slovenske kulture, zlasti narodno-zabavne glasbe, ki postaja na osrednjem slovenskem radiu že prava redkost. Podobno se dogaja tudi z nekaterimi drugimi oblikami slovenske kulture. Osupljivo je, kako so se pojma urbana kulture oprijeli številni slovenski kulturniki, ki se ne zavedajo, da ta pomeni v bistvu njihovo izrinjanje na družbeni rob. Podpisani nisem proti zabavni kulturi, moti me le njena oznaka za urbano. V zadnjem času dobiva "urbano" še politično vsebino. Prav ob zadnjih referendumih smo lahko slišali, da v Sloveniji prihaja do spopada med urbanim in ruralnim in da je potreben med obema kulturama sporazum. Nosilec urbane kulture in zavesti je seveda vladajoči trojček: SD, Zares in LDS. Ostalo je ruralno. Ta terminologija ima dve napaki. Z njo sem se srečal, ko so mi nekateri iz Bosne hoteli razložiti tamkajšnjo državljansko vojno. Govorili so mi, da sploh ne gre za narode, ampak boj med urbanim (Srbi, jugosi, komunisti) in ruralnim (tudi Srbi, Hrvati, predvsem pa Bošnjaki Muslimani). So v Srebrenici urbani pobijali ruralne? Ta prenos pojma je čisto navadna, vendar uspešna socioška manipulacija. Ne nazadnje je o ruralnem v Sloveniji neumno govoriti, saj je kmetov manj kot 5 % in ne predstavljajo ne politične, ne gospodarske, ne kulturne sile. Zagovarjanje nasprotij med urbanim in ruralnim v sodobni Sloveniji je samo zavračanje slovenske zgodovine, oblika kulturnega boja, zanikanje slovenske kulture in slovenske samobitnosti. Kako silno spominjajo njeni nosilci in zagovorniki na slovenske renegate 19. stoletja!

Posebno tragična plat v bistvu iste zgodbe so poskusi v znanosti, zlasti zgodovinopisju, da bi zanižali slovenstvo vse do 1850. leta. V zadnjem času se je v ta prizadevanja vključila celo slovenska državna agencija za raziskovalno dejavnost ARRS, ki slabo ali celo negativno ocenjuje prijave raziskovalcev, ki zagovarjajo slovenskost naše preteklosti. Ni slovenskih Brižinskih spomenikov, slovenske Karantanije, ustoličevanja na knežjem kamnu, ni

slovenske reformacije, slovenskih kmečkih uporov, čeprav so jih že takrat tako imenovali, ni slovenskega narodnega preporoda, slovenskih pesnikov Vodnika in Prešerna ... je samo slovenska NOB – predhodnica slovenske osamosvojitve.

OBSTAJA V REPUBLIKI SLOVENIJI DRŽAVLJANSKA IN NARODNA ZAVEST?

Uvodoma je treba ugotoviti, da ljubljanske razmere, na katere se gornji zapis naslanja, niso tipične slovenske. Marsikje, zlasti na Štajerskem, je drugače in boljše. Ne prvič bom zapisal, da je Ljubljana postala v zgodovini slovenska prestolnica, če je hotela ali pa ne. Nima zaslug, ne pozna odgovornosti do vsega slovenskega prostora. Odnos do Koroške in Piranskega zaliva (ribiči) sta samo zadnja kričeča primera. Kritične besede, ki jih pogosto usmerja nanjo tržaški pisatelj Boris Pahor, so več kot resnične. V Ljubljani kraljuje oportunizem. Ljubljana se je med II. svetovno vojno množično udeleževala protikomunističnih zborovanja in potem v enaki meri pozdravila devetmajske prišleke. Isti ljudje! Zato se je tako izkazala v procesu osamosvajanja in ga z izvolitvijo župana Jankoviča (začasno?) opustila. Ne mislim, da je aktualni župan popolnoma slab, in priznati je treba, da je marsikaj dobrega narejenega. Sporen je način njegovega delovanja, ki je antidemokratsen, ne skriva antipatij do opozicije, simpatij do totalitarizma, politične nasprotnike osebno žali. O tajkunstvu in ekonomskem delovanju ne bi govoril, ker to ni kaznivo. Vsaj v njegovem primeru ne. V očeh Ljubljančanov ... kaj je že zapisal Prešeren o starinarju? ... je to prej vrlina kot sporna lastnost. Je človek jugo-preteklosti, tudi v ideološkem smislu, in kot takega, če je osebno hotel ali ne, ga je velika večina volilcev podprla. Je svojevrstni simbol (žalostne) slovenske osamosvojitvene realnosti. Podobno je verjetno v Kopru in mogoče še kje. Omenjena in njim podobni možje ali žene so posledica napak slovenske pomlade, ki jo

znajo njeni nasprotniki, mislim pomladi kot demokracije, vrhunsko izkoristiti.

Slovenci, ki nas je slovenska osamosvojitve do vrha napolnila, smo s svojo državo dokaj nesrečni. Drugačne razmere smo si predstavljali. Sprijazniti se moramo z dejstvom, da sanje in lepi načrti malokdaj postanejo realnost. Premalo razmišljamo o lastni odgovornosti za obstoječe razmere, pretiravamo z delovanjem nasprotnikov, ki so močni zaradi naše nemarnosti in lenobe.

Slovenski državljani so za slovensko samostojnost in preobrazbo v demokratično družbo veliko prispevali. Koliko jih je samo zgubilo službe ali pa se je njihov družbeni položaj bistveno poslabšal. Zaradi tega se mnogi sprašujejo, ali se je splačalo osamosvojiti. Dedki in babice na šolskih proslavah dobivajo solze v oči, ko otroci v "zgodovinskih točkah" nosijo pionirske rutice in vzdikajo Titu. Ne sprevidijo samo, da gre za prefinjeno rekomunizacijo Slovenije, ampak spregledujejo, kako jim spretno krnijo zgodovinski spomin, da pozabljajo na vse tegobe komunizma, pomanjkanje in nenazadnje tudi plačevanje starih računov, ki nam grenijo sedanjost. Ne gre toliko za finačne dolgove kot tehnološko neprilagajanje, odsotnost stalne modernizacije, zaradi česa so številni ostali brez služb, njihovi vnuki pa celo nad. Gospodarsko propadanje Slovenije, zapiranje velikih industrijskih sistemov se je začelo še v Jugoslaviji, zlasti v firmah, ki so jim krojili usodo slovenski politiki. Le tisti direktorji, ki so se znali otresti njihovega vpliva ali pa so imeli najvišje neposredne osebne politične botre (Krka, Gorenje, IMV...), so bolj ali manj uspešno preživeli.

Slovenci, ki smo radi državljani Republike Slovenije, pogrešamo domovinsko vzgojo v šolah in javnosti. Bolj govorimo o njej, manj je je. Domovinska vzgoja, če bi to v resnici bila, bi morala razkrito govoriti o vseh stranpoteh slovenske družbe v preteklosti, zlasti v času totalitarizma. Lahko prebarvajo takoimenovani NOB, lahko trdijo, da brez njega ne bi bilo samostojne Slovenije, ker je svoboda govora,

ki ni identična s spoštovanjem resnice in pravice. Domovinska kot moralna vzgoja je najprej predmet družine. Zato je ta sedaj tako na udaru!

Temeljni problem Slovenije v dvajsetem letu njenega obstoja ni vprašanje narodne zavesti in domoljubja, ampak pravne države. Seveda nimamo v mislih zakonov, ki imajo v dogovoru z zainteresiranimi že vnaprej pripravljene "luknje" za njihovo zlorabo. Dokler ne bo pravne države, tudi pred njo naštetih običajnih državljskih dolžnosti ne bo. Kdo bo ljubil svojega zakonskega ali drugačnega partnerja, ki ga vara? Človek pri zdravi pameti gotovo ne. Slovenci imamo iz zgodovine slabo dediščino v odnosu do države. Morali smo jo goljufati, če smo hoteli kot ljudje in narod preživeti. Samostojna Slovenija dejansko potrebuje novega, drugačnega državljana. Seveda pa mora najprej sama prispevati pogoje za to. Slovenska država je do svojih državljanov pogosto mačehovska. Samo pogledjmo različne tajkune, pa "tovariše", ki so uničili banke in hranilnice, pa nam danes v osrednjih časopisih kot "gostujoče pero" pojejo hvalnice nekdanjemu totalitar-nemu družbenemu sistemu in svojemu delovanju v njem. To so danes "heroji" slovenske osamosvojitve in predsednik države teh ljudi nima v mislih, ko zahteva odstranitev osamosvojitvene navlake. Si lahko predstavljate, da bi to rekel za borce "NOB", ki jih je danes več, kot jih je bilo v letih 1941-45 skupaj s padlimi in kasneje umrlimi! Takšna je vrednost slovenske osamosvojitve. Zaradi pravnega nereda. Kašno je sodstvo, ki mu postopkovno zastara grožnja o uboju predsednika vlade, ki jo izreče oziroma zapiše državni uniformiran policaj, ki mora uradno nositi orožje, da bi branil oblast in državljane? Glede na zgoraj omenjeno razmerje sil, moč in taktiko nekdanjih in pomladnikov, gre naši državi, kot bi rekel neki moj pokojni koroški znanec, ki je po osamosvojitvi Slovenije znova za kratek čas odkril svoje slovensko poreklo in postal Slovenec, "čudno dobro". Naša pričakovanja so bila očitno nekoliko nerealna, predvsem

pa so naše napake in pomanjkljivosti prevelike, da bi bilo bolje!

SLOVENSKI KATOLIČANI IN SLOVENSKA OSAMOSVOJITEV

Slovenski katoličani so in smo v nekdanjem totalitarnem režimu največ pretrpeli. Nismo bili le državljani druge vrste, ampak smo bili pogosto v vrsti smrti. Prav zaradi težke preteklosti smo bili pripravljeni sprejemati drobtinice z bogatinove mize kot priznanje svojega obstoja in celo enakopravnosti. Mnoge, premnoge so prevzeli lonci egiptovskega mesa. Številni so se zlomili in nas zapustili, saj niso zdržali drugorazrednosti, očitkov umske zaostalosti, fizične grdote, brezperspektivnosti glede usklajevanja svojih talentov z realnostjo... Mnogi smo si želeli samostojne slovenske države, saj smo naivno upali, da bo v njej takoj drugače in boljše, predvsem pa sodobnega človeka in Slovenca vrednejše razmere. Čeprav je nadškof Alojzij Šuštar ogromno prispeval k ustalitvi slovenske države v času vojne z JLA, čeprav je veliko prispeval k mednarodnemu priznanju slovenske države, pri tem so mu pomagali tudi njegovi rimski in vatikanski prijatelji in rojaki, čeprav so se v tistih mesecih izjemno izkazale slovenske katoliške misije v tujini in Slovenci na "začasnem delu v tujini" sploh, naši emigranti in zamejski rojaki, smo ostali in vse bolj postajamo v ozadju – del osamosvojitvene navlake. Ključnih zaslug si verjetno ne moremo lastiti. Da pa smo bili potencialni in resnični strah za nasprotnike slovenske osamosvojitve,

ne more nihče tajiti. Nekdanjih političnih komisarjev s številnih orožnih vaj in ne nazadnje tudi slavnih generalov JLA slovenskega porekla in partizansko tradicijo v dneh vojne za Slovenijo ni bilo v naših vrstah. Katoličanov nas niso prebirali, ali smo primerni za osamosvojitvene vrste ali ne. Če nič drugega, in v ta nič ne verjamem, smo dali slovenski osamosvojitvi masovni značaj.

Od zaslug v preteklosti se ne da živeti, razen če si član organizacije za gojitev svetlih tradicij revolucije. Slovenski katoličani bi si morali več prizadevati za boljši danes in jutri. Najprej moramo postati odgovorni in zreli državljani. Kot taki se moramo udeleževati volitev in podobnih demokratičnih dejanj. To mora postati naša človeška in ne nazadnje tudi verska dolžnost, saj ne moremo biti neodgovorni do svojega bitja in žitja, ki je božji dar. V vsakodnevem življenju moramo stalno zastopati načela, kot so ne kradi, ne ubijaj, ne goljufaj in podobno. Do takih pojavov moramo biti najbolj nestrpni v lastnih vrstah, sicer nas bodo upravičeno zmerjali s hinavci. Ne vsiljujmo svojega verskega prepričanja našim neverujočim ali drugače verujočim sodržavljanom. Pokažimo jim, da resnično verjamemo, da je vera božji dar. Brezpogojno in povsod pa zahtevajmo pravno državo. Le ta in samo ta je garant naše človeške in državljske prihodnosti. Pravna država je največji sovražnik totalitarizma in demokracije, brez katere samostojne slovenske države nikoli ne bi bilo.

In ob prazniku dvajsetletnice samostojne Slovenije? Ne pozabimo, da vera in molitev premikata gore!